

BOŻE NARODZENIE 2011

Biblioteka CKUE

Symbolika Święta Bożego Narodzenia

Boże Narodzenie, Gody, święto chrześcijańskie na pamiątkę narodzenia Chrystusa; do IV wieku obchodzone 6 stycznia, potem 25 grudnia, w okresie zimowego przesilenia słońca;

Wigilia- łacińska nazwa straży nocnych vigiliae przyjęta została

przez kościół katolicki i oznacza m. in. dzień bądź wieczór poprzedzający ważne święto kościelne, zwłaszcza Boże Narodzenie;

w Polsce wigilia (wilią) nazywa się także wieczrę spożywaną w wigilię Bożego Narodzenia.

Choinka- - wigilijne drzewko, ustawiane i przystrajane świeczkami, łańcuchami, zabawkami, błyszczącymi nićmi, szklanym śniegiem w czasie świąt Bożego Narodzenia, Nowego Roku; późny obyczaj niemiecki, spotykany w pierwszej połowie XIX w. u ewangelickich mieszczan pochodzenia niemieckiego.

Zwyczaj rozpowszechnił się w Europie i Ameryce Płn. w okresie mody na

rzeczy niemieckie po ślubie brytyjskiej królowej Wiktorii w 1840r. z niemieckim księciem Albertem Sachsen-Coburg-Gotha, a w XX w. również w świecie niechrześcijańskim, np. w Japonii.

Kolędy- pieśni ludowe związane z obrzędami Nowego Roku i z obyczajem składania życzeń pomyślności w gospodarstwie i w domu w porze godów,

za co należały się podarki. Miejsce tych pieśni zajęły inne, związane tematycznie z Bożym Narodzeniem;

Kolędy doszły do rozkwitu w XVII- XVIII w. (pastorałki, kolędy zakonne), rozgłos uzyskały niektóre kolędy autorskie, np.:

Przybieżeli do Betlejem pasterze, Bóg się rodzi, Mizerna cicha...;

Oplątek- rodzaj praśnego ciasta ze skrobi pszennej i wody, pieczonego w bardzo cienkich arkuszach, używanego jako osłonka lepkich wyrobów cukierniczych;

W polskiej tradycji przy wieczery wigilijnej(zwyczaj dzielenia się opłatkiem przy składaniu życzeń świątecznych);

z łac. oblatum- dar ofiarny;

Jasełka- małe jaskółki; żłóbek; herody rozpowszechnione w Europie od XIII w. pod wpływem franciszkanów;

Średniowieczne bożonarodzeniowe przedstawienie misteryjne z udziałem żywych aktorów;

Szopka- stodoła, stajenka, mała szopka; ruchomy bądź nieruchomy teatr lalek ukazujący sceny związane z ewangeliczną i ludową tradycją Bożego Narodzenia, dawniej zwykle przenośny, obnoszony po domach przez kolędników; znany prawdopodobnie od XVI w. wiążący się z tradycją średniowiecznego misterium religijnego grywanego przez lalki, mający w różnych okolicach Polski charakterystyczny dla nich cechy(najbogatsza jest szopka krakowska).

Wigilia wg „Encyklopedii staropolskiej” Glogera:

„Wilja, wigilja-
przedświęcie, dzień świę-
to poprzedzający, tak na-
zwany z łac. od czuwania,
chrześcijanie bowiem noc
poprzedzającą dni uroczy-
ste na czuwaniu i modli-
twie spędzali a
zwykle i dzień przedświę-
teczny pościli. Najuroczy-
ściej zaś z
wieczorną ucztą postną
obchodzili wigilię Bożego
Narodzenia.

Lud wiejski stawiał
snopy po rogach izby, w
której zasiadał do wiecze-
rzy wigilijnej. Po uczcie,
ze snopów żyta kręcił ma-
łe powrósta i wybiegłszy
do sadu owiazuje niemi
drzewa owocowe
w przekonaniu, że będą
lepiej rodziły;
wieczera wigilijna u ludu
składała się zwykle z po-
traw 7-miu, szlachecka z 9
-ciu, pańska z 11-tu.

Kto ilu potraw nie skosz-
tuje, tyle go przyjemności
w ciągu roku ominie...

Po spożyciu wieczerzy wi-
gilijnej, czy to w czacie
czy w pańskim dworze,
oboje gospodarstwo,
zgromadziwszy rodzinę
i domowników, spędzali
resztę wieczora na śpie-
waniu kolęd
o Narodzeniu Jezuso-
wem”.

Zwyczaje górnośląskie w czasie świąt Bożego Narodzenia

Przedświąteczne przygotowania.

„Przed świętami są czynione pewne przygotowania, albowiem święta wymagają wie-
le, bardzo wiele urozmaicenia.

Już podczas Adwentu matka w domu zbiera jaja, masło, mak, rodzynki
i inne przyprawy, które są potrzebne do pieczenia kołaczy i strucli.

Im bliżej wilji, tem więcej krzątany w domu. Już kilka tygodni przed wilją postarał
się ojciec o choinkę, a w tajemnicy przed dziećmi zbił zgrabną szopkę z cienkich de-
sek, aby dać wyobrażenie szopki Betlejemskiej”.

Przedwilijne prace i zwyczaje.

„ W sam dzień wilijny najwięcej pracy i obowiązków spoczywa na kobiecie. Ona, ja-
ko gospodyni domu, musi dbać o to, aby wszystko potrzebne do wieczerzy sumien-
nie było przygotowane i aby wszystkie prace były wykonane, bo święta nie pozwala-
ły na wykonywanie prac gospodarskich.

Nawet gotowanie uskuteczniano na oba święta, bo w drugie święto wolno było tylko
odgrzać jadło, lecz nie gotować.

Przygotowanie całej wieczerzy wymagało wiele czasu.

W izbie, w której miała się odbywać wieczera, poroztrzęsano na podłodze słomę.
Niektórzy kładli tylko pod stół, do którego mieli zasiąść. Zwyczaj ten miał obecnym
przy wieczerzy przedstawiać stajenkę, w której urodził się Zbawiciel. Na stół znów
kładziono słomę, nad nią trochę siana, aby sobie wyobrazić żłóbek betlejemski. Sia-
no na stole nakryto obrusem lub wprost na siano stawiano potrawy wilijne.

Na stół musiały przyjść wszystkie potrawy wilijne tak, aby podczas wieczerzy nikt
od stołu nie potrzebował odchodzić. Mniemano bowiem, że kto w wilję od stołu
odejdzie przed ukończeniem wieczerzy, ten następnej wieczerzy nie doczeka. Kobie-
ty zważały przeto, by na stół podać wszystko to co tylko potrzebne.”

Wg Stanisława Wallisa, 1935 r

Wieczerza wilijna

„Gdy dzieci zawołały: „Pierwsza gwiazdka zaświeciła”, ojciec poszedł do stodoły i przyniósł cztery snopy zboża i wilijnej izbie postawił w każdym kącie po jednym snopie. Snopy ze słomą i ziarnem upodobniały izbę do stajenki w Betlejem i sprawiały nastój iście pasterski i wilijny.

W tajemnicy przed dziećmi była ubrana choinka i ustrojona szopka.

Gdy już zapalono świece na choince, wpuszczono dzieci i czeladź do Izby i gdy już ni-

kogo nie brakowało, wtenczas przed obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej albo Piekarskiej wszyscy odmówili pobożnie pacierz z podziękowaniem Panu Bogu za przeżyty rok...

Po odmówieniu modlitwy, ojciec wszystkim obecnym przy stole porozdawał opłatek, którym wszyscy wzajemnie się dzieląc, życzyli sobie zdrowia, szczęścia i dożycia przyszłej wilji.

Twierdzili starzy, że kto w wilję dzieli się opłatkiem, ten nigdzie nie zginie.

Wieczerza wilijna składała się zwykle ... z dziewięciu potraw.”

Dzieci niecierpliwie spoglądały na choinkę i szopki. Po wieczerzy rodzice obdarowali dzieci podarkami, to „dzieciątko” miało przypominać złożenie darów Dzieciątku Bożemu przez pasterzy.

W każdym kraju panują odmienne zwyczaje świąteczne

W Hiszpanii odpowiednikiem opłatka jest chałwa. Przed Bożym Narodzeniem każda hiszpańska rodzina zaopatruje się w nową szopkę. Wigilijna wieczerza rozpoczyna się po pasterce, później następują tańce przy dźwiękach dobrej muzyki.

Głównym daniem jest pieczona ryba oraz „ciasto Trzech Króli”, w którym zapieka się drobne upominki. Po wieczerzy Hiszpanie spacerują po ulicach i śpiewają kolędy.

Prezenty rozdawane są 6 stycznia w święto Trzech Króli, na pamiątkę darów, które Jezus otrzymał od mędrców ze Wschodu.

W Wielkiej Brytanii wigilijny posiłek zaczyna się w południe w ścisłym gronie rodzinnym. Obiad składa się z pieczonego indyka i „płonącego puddingu”.

Wieczorem w wigilię angielskie dzieci wywieszają swoje pończochy za drzwi, by nazajutrz rano odnaleźć je wypełnione prezentami. Tu narodził się zwyczaj pocałunków pod jemiolą wiszącą u sufitu. Taki pocałunek przynosi szczęście i spełnienie życzeń.

Londyn jest ojczyzną kartek z życzeniami. W 1846 roku John Horsley z Anglii zaprojektował pierwszą kartkę świąteczną z napisem :

„**Wesołych świąt Bożego Narodzenia i szczęśliwego Nowego Roku**”.

W Sztokholmie święta Bożego Narodzenia rozpoczynają się w pierwszą niedzielę adwentu. Tradycyjna szwedzka ucztą składa się z iutfisk, czyli rozmoczonej suszonej ryby. Potem podaje się galaretę wieprzową, główiznę i chleb, a na deser pierniczki. Szwedzi spędzają święta najchętniej w podróży. W wiejskich kościołach odprawia się julottę, na którą chłopcy przyjeżdżają na saniach.

Na Węgrzech pod obrus wkłada się sianko. Wyciągnięcie najdłuższego źdźbła wróży długie życie. Na stole nie może zabraknąć ciasta z makiem, bo mak zapewnia rodzinie miłość.

W Rosji charakterystycznymi potrawami są kutia i kompot z suszonych owoców. **We Włoszech** podaje się tzw. ravioli z mięsnym farszem i parettono, czyli ciasto drożdżowe z korzeniami.

W Danii podaje się słodki ryż z cynamonem i pieczoną gęś z jabłkami. Tradycyjnym daniem jest budyń z ryżem. Gospodyni ukrywa w nim jeden migdał. Kto go znajdzie, ten dostaje świnkę z marcepana, która zapewnia szczęście przez cały rok.

W Austrii po piątej po południu rozbrzmiewa w oknach mały dzwoneczek. To znak, że rozpoczyna się świąteczna kolacja.

We Francji dzieci wierzą, że to mały Jezus przynosi im prezenty w wigilijną noc i wkłada je do bucików ustawionych przy kominku.

Wieczera wigilijna rozpoczyna się po pasterce.

Podstawowymi potrawami są: ostrygi, pieczony indyk nadziewany różnymi specjałami oraz ciasto przekładane słodką masą polewane czekoladą .

Wesołych Świąt Bożego Narodzenia oraz pomyślności w Nowym Roku 2012 .

Opracowanie: mgr. E. Helińska

mgr M. Bartoszevska
